

Sanatta İrticai Faaliyet

Burak Delier

Siyahi, İki Aylık Kültür Dergisi, Sayı:8, 2006

Sanatın sonu, ideolojilerin sonu, felsefenin sonu, post-modernizm, yersiz yurtsuzlaşma, kaybolan zemin ve mekan, heterotopya, yok yer, vs... dağılmanın travması her yerde bir sağlama geri dönüş özlemini doğuruyor. Tabii bu dağılmış kavramlar, dağılmış dünya en çok liberal piyasanın, liberal çokkültürcülüğün ve günümüz pragmatizminin işine geliyor. Çünkü artık neyin ne olduğunu belirlemek ahlakın ya da düşüncenin muktedir olduğu bir şey olarak değil ancak bir otoritenin belirleyeceği bir şey olarak algılanıyor. Kazanıyorsanız, haklı ve doğrusunuzdur; fazla soru sormaya gerek yok. Sanatta ise “ne yaparsam olur” mottosunun hakimiyeti artık bir modern sanat ya da otoriter sanat sorgulanmasını değil, bir piyasa zihniyeti hakimiyetini gösteriyor. Habermas’ın post-yapısalcılara “Bunlar küvetteki pis suyu boşaltırken çocuğu da lağıma gönderiyorlar.” dediğinde tam da bundan bahsediyordu herhalde. Sanat modern zamanlarda olduğu gibi çağın Tin’inin Tarihte gerçekleşmesi gibi son derece baskın ve ağır özlere yoksun. Sanat artık çağı hakkındaki eleştirel hakikati söyleyen ya da estetik deneyimle bizi yabancılaşmışlıktan kurtaran sihirli bir alan değil. Ne tarafta duracağımızı ne düşüneceğimizi, handiyse ne gördüğümüzü bile tam olarak seçemiyoruz. Alabildiğine bir muğlaklık ve sis hakim. Anlamlandırmak için ihtiyaç duyduğumuz tartışmalar, mevzular ve mevziler kayıp. Böyle bir topolojide ihtiyaç duyduğumuz tutunacak dalı bize sağlaması için bir otoriteye ihtiyaç duyuluyor ve bu otorite de kimi zaman havalı bir galeri, konuya hakimiyeti su götürmeyen bir eleştirmen-küratör fakat çoğu zaman ün, şan, şöhret gibi kapitalist piyasa değerleri. Kısacası aslında sanatın sonundan sonra boşalan alanı dolduran neo-liberalizmin ideolojisi oluyor. Tartışmanın olmadığı, mevzilerdeki duruşları elimizle tutamadığımız, parmaklarımızla gösteremediğimiz; kimin nerede, nasıl durduğunu anlamadığımız hayaletsi, fazla akışkan bir sanatsal, düşünsel alan bizi her zaman olduğumuzdan daha da kaybolmuş hissettiriyor.

Son zamanlarda Türkçe’de iki kitap yayımlandı, bunlardan biri Hal Foster’ın “Tasarım ve Suç”u(2004), diğeri ise özellikle tavsiye edeceğim Donald Kuspit’in “Sanatın Sonu”(2006) adlı beni çok güldüren, öfkeli ve çocuksu kitabı. İki yazarda farklı düzeylerde olsa da sanatın çağın ruhunun panzehirini deneyimleyebilecekleri yüksek ve ciddi bir alan olarak delik deşik olmasının yasını farklı derecelerde tutuyorlar. Kuspit’in Duchamp ve Kaprow okumaları özellikle eğlendirici. Onları hiçbir şekilde sanatsal duyarlılıktan nasibini almamış, ezik, sapkın anal takıntılı-oysa penis takıntılı olmaları gerekiyordu- güzelim sanatın günümüzdeki pejmürde haline gelmesinin baş sorumluları ilan ediyor. Foster meseleye bu kadar kabaca yaklaşırsa da ve hangi sanatın harbi “sanat” olduğu konusunda doğrudan fikir belirtmemek gibi olgun bir eleştirel tutum takınmış olsa da, onun da muzdarip olduğu konu aynı: Sanatın özerkliğini yitirmiş olması. O kurtarıcı, eleştirel, estetik deneyimin yaşandığı kurumlarıyla, tarihiyle, özüyle sanatın bugün dağılmış, liberal politikaların ve meta fetişizminin eline geçmiş; yıkılacak hiçbir anlatı normunun kalmamış, tekinsizliğin rutin haline gelmiş olması, sanatın ve insanın yavan bir hissizleşmeye doğru itmesi, vs...¹ Bugün ihtiyacımız olan şey yıkım değil, tam tersine mekanı, anlamı, kurumu yeniden kurmaktır demekten imtina etse de, başka bir seçeneği de çok yeterli buluyormuş gibi gözüküyor Foster. İki eleştirmen de

¹ Özellikle yıkılacak, karşısında pozisyon alınacak büyük anlatıların ve normlarının yıkılmış olması argümanına şüpheyle yaklaşmamız gerektiği aşık. Bu zaten yürürlükteki neo-liberal ideolojinin de kendini yasladığı en önemli tezlerden biri. Bu tez yığınlar yaratıyor -“yapılacak olan her şey yapıldı.”- aynı zamanda da uçuşan, sınırsız bir özgürlük yanılmasını destekliyor. Bazı büyük anlatıların sorgulanıyor olması, her büyük anlatının her yerde yıkıldığı anlamına gelmiyor şüphesiz...

tamamen profesyonelleşmiş ve oturmuş sanat diliyle konuşuyorlar: Hegel'in, Kant'ın, Marx'ın Adorno'nun, Horkheimer'in, Benjamin'in kavramları, kaygıları ve yönelimlerinden oluşmuş bir külliyyat sürekli olarak geri dönüyor. Tam da modernizmin kendini acayip derecede ciddiye alan, her yanı kaplayacak, zaman ötesi bir çözücü bilgiye ulaşma hırsı ve bu bilgiye artık ulaşamamanın verdiği çözümsüzlük iki kitapta da hissediliyor.

Aslında bu hissiyat zamanımız muhalifinin-ya da genel olarak insanının- ruh halinin merkezi bir parçası. Herkes bir şeylerin yolunda gitmediğini farkında ama muğlaklığın yarattığı buhrana verilen ilk tepki şüpheyle karışık bir eskiye, sağlam kurumlara dayanma eğilimi. Bu, politikadan sanata en ufak gündelik ayrıntıda bile kendini gösteren bir irtica faaliyetini gösteriyor adeta. Bazısı TSK'nın hüküm sürdüğü genç Cumhuriyetin o ilk zamanlardaki, tek partili, tek şefli, tek milletli altın çağına geri dönmek istiyor, kimi İslam'ın veya Osmanlı'nın altın çağına, kimi de bunu sesli bir şekilde dile getirmese de sanatın özerk, kurtarılmış bir iktidar alanı olduğu altın çağa. Bütün bu tutumlar ise muhafazakar bir yönelimi gösteriyor. Açıkçası bunun sanat alanında da ortaya çıkıyor olması aslında sanatın hiç de özerk olmadığını ve olamayacağını ve belki hiçbir zaman olmadığını bir kanıtı. Sanat alanı kendi özel diliyle konuşmaya devam ediyor, o dili bırakmak istemiyor. Bunu anlayışla karşılamak lazım fakat burada sormamız gereken bir soru var: bu dil göreceli "özelliklerinin" yarattığı bir iktidar alanı olduğu için mi bırakılmak istenmiyor? Yoksa, Habermas'ın uyarısından devam edecek olursak, tehlikeli bir gelecek gösterilerek(vatan bölünecek, çatı çökerse altında kalırsınız, hizayaaa GEEELiniz! gibi) çocuk da gider kaygısıyla pis suda mı yıkanmaya devam etmemiz mi öneriliyor? Yani bu dilin verdiği ve yarattığı bir iktidar/bilgi/otorite hala var ve belirttiğim gibi her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyuluyor olabilir böyle bir otorite alanının varlığına, iyi de bu kolayca kaçmak değil mi, önümüzdeki fırsatları görmezden gelmek değil mi? Saflara çekilerek, zavallıca yapılan kendi alanını, pozisyonunu, iktidarını koruma çabası değil mi? Muğlaklık otoriteyi besliyor ya da otorite ihtiyacını ve bu ikisi otorite lehine, içinden çıkılmaz bir çember oluşturuyor, dünyamızı açmak yerine daraltıyor. Biz de otoriteyi veya iktidarı sorun haline getirmek dururken, aksine onu tesisi ile uğraşırken buluyoruz kendimizi.

Aslında bu tamamen, sadece sanat alanı içinden düşünmenin getirdiği bir handikap. Sanat kendiliğinden, doğal olarak iktidar lehine hakikati söyleyen, hakikatin taşıyıcısı bir alan olarak alınıyor, sanki kendisi bizzat iktidarın ve otoritenin bir parçası, bir kurumu değilmiş, ondan muafmış, iktidar ona içkin değilmiş gibi. Özellikle Türkiye'nin modernleşme tarihinde sanatçıların pozisyonunu düşünürsek; sanat bir toplumun ne kadar ileride olduğunu yansıtan bir temsil aracı olarak alınıyordu, resmi ideolojiyle bütünleşmesi tamamlanmış aydın/entektüellerce. Hem topumu şekillendirecek, hatta tek bir zıplamayla "halk"ı toplum haline getirecek sihirli bir araç, hem de bu muasır toplumun en yetkin ifadesini sunan seçkin bir uğraştı. Bugün sanatın bu şekilde araçsallaştırılmasını aştığımız, sanırım oldukça yanlış bir çıkarım olur. Sanat, "muasır medeniyetlerce" de, "arkadan gelenlerce" de her zaman bir entegrasyon aracı ya da tepeden inmece bir eğitim aracı, aynı zamanda da bir temsil aracı olarak kullanılmıştır.

Şuraya gelmek istiyorum Foster ve Kuspit genel sanat profesyoneli tavrıyla sanatı sanatın içinden tartışıyorlar. Tabi ki bir çok yerde tarihsel politik belirlenimlere baş vurmadan yapılmıyor bu, fakat belirleyici olan yine modernizm tarafından icat edilmiş sanatın tanımı ve yerine getirmesi gereken belli görevleri. Bunları yerine getirmeyince, yüzeysel, tek cümlelik, post-modern, tüketim piyasası imgeselliği yaftası hemen ve derhal yapıştırılıyor çünkü kurulan mevziler şöyle: bir yanda post-modernizm/kitch/piyasa/kitleler/popülizm diğer yanda ise Sanat. Ve bu sanat alanına yani harbi Sanat alanına girmek her zamankinden daha zor.

Amacımız oraya girmek değil neyse ki, amacı bu olanın vay haline! Tersine amacımız oradan çıkmak, yani post-yapısalcılığın, post-kolonyal teorinin, feministlerin, gender meselelerinin açtığı alanı ne piyasa lehine ne de güzide kurumlar lehine daraltmadan, sanatı politik müdahalenin yapılacağı bir alan olarak tahayyül etmek ve bu potansiyele dikkat çekmek. Bütün bu dağılımlık, muğlaklık, belirsizlik dolayısıyla kederlenmiş, yorgunlaşmış, yılgın ve kararlı ruhlarımızı, politikanın da olduğu daha bütünsel bir düşünceyle yaklaşıp yaklaşarak diriltmek, canlandırmak. Kat edilmiş yoldan geri dönmek değil, kat edilmiş yolun; yani sanatın yakınlaşmasını, minörleşmesini koruyarak politik içeriğini de farkına vararak onu devam ettirmek. Hatta sınırlarına vardırarak. Böyle bir tavrın güncel politik hareketlerle, sivil itaatsizlik tavrıyla organik bağının olmasının elzem olduğunu da düşünüyorum. Hem oradaki düşüncelerle, eğilimlerle hem de pratiklerle beslenmeden sanatın güdük kalacağını söylüyorum. Sanata tamamen politik bir açıdan bakıldığında, hiçbir zaman kurtarılmış bir bölge olmadığını fakat, öyle olmasının her zaman filozoflar, eleştirmenler, aydın/entelektüeller tarafından arzu edildiğini ve bunun hoşu giden bir ayrıcalık yarattığını; aslında, her zaman iktidarla, iktidar olmayan arasında bir müzakere alanı olduğunu ve bu mücadelenin karşılıklı temellüklerle yürüdüğünü düşünüyorum. Mesela 60'lardaki sanatsal(?) açılım: feministlerin veya ekolojik dertlerin müdahalesi, happennigler, angaje sanat, yeryüzü sanatı, vs... o zamanki toplumsal politik hareketlerle doğrudan ilişkiliydi. Modern avantgardın Marx'la ve sosyalizmle-bazen faşizmle, Fütürist'lerde olduğu gibi- olan ilişkisini, kendini burjuva Art Nouveau'nun kitchine karşı kurduğunu söylemeye gerek yok sanırım... Sanatın içinden baktığımızda bu önemsiz, doğal bir ayrıntı olarak geçiyor. Sanki bu hareketler Sanat içinmiş, aslolan Sanatmış gibi. Oysa toplumsal güncel politik eğilimlerden beslenmeyen, onlarla organik bir bağı olmayan, alternatif ve politik bir sanat nasıl tahayyül edebiliyor? Ancak sanatı soyutlayarak, özel bir alan olarak, bütün zamandaş politik yönelimlerin üstünde aşkın bir alanmış gibi kurarak bu yapılabiliyor. Dolayısıyla sanat sosyal ve politik olana yabancılaşıyor, yaşamsallığını, güncel müdahale olanağını yitiriyor ve önümüzde piyasanın sömürüsüne amade bir ceset, bir hortlak olarak duruyor.

Tam bu noktada kimilerince miadını doldurmuş, modası geçmiş, sıkıcı bir kişiliği ve altına girilmesi zor gelen kimi görevleri hatırlatan sorumlu entelektüel meselesi ayırıldı bir işlev üstlenecek. Sanatın da egemen söylem/iktidar tarafından yönlendirildiğini farkında olan, yaptığı işteki eylemiyle(yazmak, resim yapmak, video,foto ne derseniz...) politik eylemi(slogan atmak, yürüyüşe, toplantılara katılmak, kamusal olarak güncel meselelerde pozisyon almak vs...) arasında herhangi bir öncelik sonralık ya da hiyerarşiyi ya da etkilik ve etkisizlik ayrımı kabul etmeyen; yaptığı işi kendi toplumsal koşullarından ve pozisyonundan ayrı bir şeymiş gibi ele almayan sorumlu bir entelektüel tavrından bahsediyorum. Daha önce değindiğim gibi yapılan işe alınan böyle bir mesafe; yani, sanatı ve sanatçıyı tamamen kurgusal bir olgu olarak algılayıp onu bu dünyanın gerçekliğinden soyutlayarak, sanatın kurgusalından doğan metinsel ve göstergesel özgürlük yanılsamasının asıl ve öz olduğunu savlayarak, sinsice gerçek dünyanın meselelerini aşağı, önemsiz görme tavrını onaylama işlevi görüyor. Bu tutum güncel ve yerel toplumsal politik meselelerde pozisyon almanın risklerinden sanatçının kariyerini korurken, aynı zamanda günün ruhunu da onaylıyor. Kaldı ki günümüzde politikanın popülerleşmesinden söz edebiliriz.(Mor ve Ötesi, Barikat, Orhan Pamuk, Elif Şafak, Perihan Mağden vs...) Günün koşullarının herkesi politik bir tavır almaya doğru itmesine rağmen güncel sanatla uğraşanlar bu popüler politikliğe bile korkarak yaklaşıyorlar. Çoğu, sanki pis ve aşağılık bir şeymiş gibi yanından bile geçmekten imtina ediyor. Böyle bir yönde sorgulamalar yapılmazken, hatta "sanat tam da budur, alabildiğine bir (liberalizm)özgürlüktür, burada her şey mubahtır" falan denirken, bir çok sorgulama denilemeyecek konuşmalar, yazılar da, anlamı ve önemi kendinden menkul kavramlara, mitsel sanat ve sanatçı anlatılarına boğularak, zaten hakim olan muğlaklık daha da

körükleniyor. Bunun hem günü geçiştirmeye yönelik hem de ticari bir hamle olarak altını çizmek gerekir. Sanatın retoriksel külliyatına biraz hakim olmak yetiyor bunu yapmak için çünkü eleştirme ve soruşturma mekanizmaları hiç çalışmıyor. Gayri ihtiyari yapıldığında ise, hemen “adam harcama kültürü” deniyor, kıskançlık, haset ve linç deniyor, “kutsal ittifak”, “birbirini gözetleyen küçük aile”, “kaybedenler kulübü”, küçük, ezik insanlar deniyor. Bu eleştirinin negatif görülmesine yarayan lügatın, eleştirinin pozitif lügatına göre hayli geniş olması bile durumu anlatan bir gösterge handiyse. Sanat alanı sanki bir rant alanı gibi düşünülüyor bu anlamda; eleştiri de onun baş düşmanı oluyor çünkü, eleştirinin sınırları oynatma, rahatsız etme potansiyeli var. Ayrıca tabii bu sanat alanını rant alanı gibi düşünenler kendi içlerinde hiç görülmedik derecede şiddetli savaşımlara girerlerken, bu “sanat savaşlarının” dışarıdaki dünyayla, bırakalım dışarıdaki dünyayı, yanındaki-edebiyat, sinema vs.- dünyasıyla hiçbir bağlantısı yok. Doyasıyla da etkisi de yok. Güncel hakikat oyunlarının içinde, iktidar ilişkilerinin içinde olmaktan imtina edildiğinde, o iktidar ilişkilerini tersine döndürme olanağı da hasır altı ediliyor ister istemez... Bu kopukluğun bir açılım olasılığının önünde duran başlıca neden olduğunu söyleyeceğim.

Sanat söyleminin-özellikle Türkiye bağlamında- yukarıda veya ayrı, “özerk” bir söylem olarak kuruluşunun, hem muğlaklık buhranını pekiştirdiğini hem bir açılım olasılığını öldürdüğünü, hem de böyle bir varoluşun yeni burjuvanın ve sermayenin kullanımına açık olduğunu haykırmak gerekir. Böyle bir sanatsal ortamda, muğlaklığı açmak için keskin uçlu bıçaklara ihtiyacımız var. Sakınlı olmayan, hakikati doğrudan söyleyen tavırlara ihtiyacımız var. Dolanıp duran bunaltıcı bir “laf” silsilesi yerine, uyandıran ve hayat veren net bir “söz” gerekiyor bize. Evet, bugün bize tek cümleler gerekiyor belki, neyin, nerede ve nasıl durduğunu bir an için gösterecek, maskeleri düşürecek oyuncu flaş çakmaları gerekiyor. Kendi etrafında safları oluşturacak net, korkusuz ve neşeli sanat-eylemler gerekiyor. Deleuze ve Guattari Bin Yayla’da felsefenin slogan yazma özgürlüğünü geri alıyorlar: “Kök değil rhizome yapın, asla kök salmayın! Serpilmeyin, sokun! Bir ya da çok olmayın, çokluklar olun! Nokta değil, hep çizgi yapın! Hız noktayı çizgiye dönüştürür!* Hızlı olun, yerinizde bile! Olasılık çizgisi, kalça çizgisi, kaçış çizgisi. Kendinizden bir General ortaya çıkarmayın! Doğru fikirler değil, tek bir fikir(Godard). Kısa fikirler edinin! Haritalar yapın, fotoğraf ya da desenler değil!”²

İşte böyle bir duruş aslında sanatsal meselelerin ötesinde ya da berisinde bir yerlerde işliyor. Sanattan, politikadan, bilimden vb. taşıyor ve başka şeylere bulaşıyor. Saf ve kendinden menkul bir kurgusal olarak profesyonel veya özerk veya ticari veya politik sanatla hiçbir alakası yok. Bu alan daha çok iktidarla, egemen olanla, krallarla, imparatorlarla, generallerle, rahiplerle, imamlarla, Sanatçılarla, Sanatla, felsefeyle, bilimle, kurumlarla, devletlerle, şirketlerle, söylemlerle... kısacası egemen olan her şeyle ilgileniyor. Onların aman vermez bedenlerinde delikler açmakla ilgileniyor. Şunu söylüyorum, öncelikli olarak sanat(form,resim,foto,enstalasyon roman,şiir, vs...) değil mesele ya da sanattan geçilerek bu sanat-eylemlere varılmıyor. İlk önce iş-eylem yapılıyor, sonra sanat alanı bunu sahiplenirse, konseptlere, kavramlara uydurma yolunu bulursa eylem bir nevi sanatlaşıyor, o kadar. Yoksa eylem zaten var, sanat alanı onu sahiplense de sahiplenmese de. Sanatın alanının genişlemiş olduğu söyleniyor, fakat ben yine de sanattan taşan eylemler hayal ediyorum, sanatın alanını genişletmek gibi bir dert yok ortada. Yalnız sanat olmayan eylemler, yalnız orada algılanmayan, yalnız orası için yapılmayan sanat-eylemler hayal ediyorum.

² Mille Plateaux, Deleuze et Guattari, les Edition du Minuit s.36. Çeviri bana aittir.

* Deleuze ve Guattari, Paul Virillio’dan alıyorlar: “Vehiculaire” Nomades et vagabonds, 10-18, p.43.

Bu anlamda entelektüelin özerkliğini ve bağımsızlığını devredeceği bir sanat ve sanatçı anlatısına ve kurumuna ihtiyacı yok. Hiçbir disiplin alanı –estetik gibi- ve onun tarihsel anlatısı entelektüele veya sanatçıya özerklik sağlamaz. Böyle bir anlatıya şüphe ve ironiyle yaklaşılmalıdır her zaman. Hiçbir kurum ve anlatı hakikatin doğal taşıyıcısı olamaz. Eğer, hakikati iktidara kamusal alanda söylemek, iktidarın maskesini indirmek, dokunulmaz olanı dokunulabilir kılmak, statükoyu sorgulamak, ortaya çıkarmak ve yüzleş(tir)mek entelektüelin göreviyse, bunları tam bir özerklikle ve bağımsızlıkla yapmalıdır. Böyle bir özerklik hesaplanabilir, matematik verilerle, bir binayla, bir kurumla, malzemeye garanti altına alınabilecek bir şey değildir. Doğaldır ki, bütün bunların söylenen “söz” üzerinde etkileri vardır. Fakat, onu direkt olarak belirlemezler. Böyle bir duruş ve “söz” binalara, kurumlara, şemalara sığmaz, onlardan sürekli bir kaçış halindedir. Entelektüelin özerkliğini daha çok içsel olan yoğunluklar; hakikate, yaşama ve etike karşı duyulan tutku, arzu ve cesaret belirler. Enektüel bu anlamda fani dünyadan özerktir ve ona karşı duyulan bir nevi güven de bundan kaynaklanır. Peygamberimsi veya fildişi kule misali bir duruştan bahsetmiyorum kesinlikle, hatta diyorum ki bu tür göreceli fil dişi özerklikleri otoriter bir fonksiyonu icra ederler. Ve tekrar belirtiyorum bu fonksiyon profesyonel, muhafazakar, statükocudur. Hem içkin, yatay hem özerk bir pozisyondan bahsediyorum. Bizim tam da içinde bulunduğumuz post-modern liberal dönemin bunaltıcı muğlaklığı, böyle farklı türden, ahlaklı ve özerk bir duruşu gerektiriyor. Kendi profesyonel jargonuna tıklanmış, amatör bir ahlakla hareket eden, üzeri iktidarın monolitik diliyle örtülmüş farklı sesleri duyan, kurumlardan veya otoritelerden icazet almadan, alternatifleri kamusal alana taşıyan, onları daha da görünür kılmaya çabalayan, kar ve zarar da gözetmeyen -olabildiği kadar- kesin ve net bir entelektüel duruşuna ihtiyacımız var. Evrensel hakikati söyleyen kahramansı, idealize edilmiş, yukarılardan bir yerlerden, tanrının, filozof-kralın, otoritenin sesiyle konuşan biri değil; mesleki alan gözetmeyen, mütevazı aynı zamanda sürekli olarak sorgulama mesafesinde duran biri. Hiçbir –göreceli-doğrunun ihtiraslarına kendini kaptırmayacak, ama bu arada “hiçbir şey doğru değildir, -o zaman- herşey mübahtır.” yollu kolaycılığa ve çıkarıcılığa da kendini bırakmayan, bu arada kendi hakikat arayışının da ironisini gören, kimseden de medet ummayan, ama müdahale etmekten ve savaşmaktan da geri durmayan bir enerji. Böyle bir yapma-etme potansiyelini, somut hareketlerle performe edecek ve böyle bir oluşa girecek ve bu oluş anlamında yersiz-yurtsuz olacak ama yine de tutarlı bir ahlakın ve hakikatin izini sürmeyi bırakmayacak bir çabaya gereksinimimiz var. Ancak ve ancak böyle bir duruş, sürekli bir dolaşıma indirgenmiş, başarı, ün, nüfuz ve para kazanmaya endekli dünyamızda, başka dünyaların olasılığını sunabilir. Bu tavır zorunlu olarak ironik, şüpheci ve dahası oyuncu ve deneycidir, fakat kesinlikle sinik değildir. Yok edici bir değersizliği değil, sürekli bir değerlendirmeyi gözetir...